07/10/2023

Η Μαρία Μιχαλοπούλου στο ope.gr: Η βυζαντινή μουσική δρα καταλυτικά στην ψυχική και σωματική μας ανάταση προς στο Θείο

/ Συνεντεύξεις

«Η θέρμη της ψυχής να συναντήσει το Ζωοδότη Κύριό μας, οδηγείτε σε μεγάλο βαθμό από την μουσική με την οποία πλαισιώνονται τα Μυστήρια της Εκκλησίας. Αυτός είναι ο πολύπλευρος σκοπός της εκκλησιαστικής μουσικής, η ψυχική κατάνυξη, η πνευματική και σωματική ανύψωση!»

Η καθηγήτρια πιάνου, μαέστρος, μουσικοπαιδαγωγός και συγγραφέας μουσικοπαιδαγωγικών βιβλίων Μαρία Μιχαλοπούλου μιλώντας αποκλειστικά στο ope.gr και στην δημοσιογράφο Σβετλάνα Λεβίτσκι αναφέρθηκε στην ψυχοθεραπευτική αξία της βυζαντινής μουσικής, στο πώς ***η μουσική συμβάλλει στην νοητική εξέλιξη, στο πώς η εκκλησιαστική μουσική επηρεάζει την σύγχρονη μουσική, καθώς και στην εκπομπή Καλλιτεχνήματα που προβάλλεται στην τηλεόραση της Πεμπτουσίας.***

*«Η **βυζαντινή μουσική** **δρα καταλυτικά στην ψυχική και σωματική μας ανάταση προς στο Θείο, στο υπέρτατο**! Μέσω των εξαίσιων ψαλμών της Θείας*

ευχαριστίας, που πραγματικά, εάν ασχοληθεί εκτενώς κανείς με το λεκτικό αλλά και μουσικό τους νόημα, μπορεί να κατευθυνθεί ευκολότερα στην Ένωση με τον Δημιουργό. Η μουσική με αυτή την μορφή της λειτουργεί ***ως το καλύτερο γιατρικό σώματος και πνεύματος»*****, υπογράμμισε μεταξύ άλλων.**

Η κ. Μιχαλοπούλου χαρακτήρισε την **βυζαντινή μουσική «δοχείο έμπνευσης παρεμφερών ειδών μουσικής»,** και ως προς τις νέες τάσεις της μουσικής και τα πρότυπα που προβάλλουν, τόνισε: «*Επιλογή του καθενός μας, των γονιών, των δασκάλων να κατευθυνθούμε και να κατευθύνουμε ~ σωστά ~.* ***Ας έχουμε ως παράδειγμά μας το λόγο του Αγίου Παϊσίου, ας γίνουμε οι μέλισσες που πηγαίνουν στα όμορφα λουλούδια»****.*

Παρακάτω ολόκληρη η συνέντευξη:

- ***Πώς ξεκίνησε το ταξίδι σας με την μουσική;***

Αρχικά θα ήθελα να σας ευχαριστήσω θερμά για την ιδιαίτερη αυτή ευκαιρία που μου δίνει το βήμα να εκφράσω σκέψεις και εμπειρίες ζωής θα έλεγα, για την αγαπημένη μου **τέχνη**, την τέχνη των ήχων την οποία προσπαθώ να υπηρετώ.

Το μουσικό μου «ταξίδι», όπως πολύ εύστοχα αναφέρεστε, γιατί πρόκειται πραγματικά για ταξίδι, ξεκίνησε στην νηπιακή ηλικία. Τα πρώτα μου ερεθίσματα ήταν μέσα από την χορωδιακή μουσική και τον αείμνηστο κ. **Δημήτριο Κανάρη**. Μέσα από αυτό το φυτώριο καλλιτεχνών, την τάξη του πρώτου μου δασκάλου, μου δόθηκε η ευκαιρία να ανακαλύψω έναν πραγματικά ξεχωριστό κόσμο, καινούρια ερεθίσματα ,νέες-διαφορετικές εμπειρίες, νέοι φίλοι με κοινά όνειρα. Έτσι, λοιπόν, απέκτησα ένθερμα την επιθυμία εξερεύνησης του διαφορετικού αλλά συνάμα μαγικού κόσμου της μουσικής! Και φυσικά το ταξίδι συνεχίζετε μέχρι και σήμερα, πόσα λιμάνια έχω ακόμα να ανακαλύψω!

- ***Σπουδάσατε στη Φιλιππούπολη της Βουλγαρίας, μια περιοχή με Αρχαίες Ελληνικές, Βυζαντινές και Ρωμαϊκές επιρροές. Πώς οι σπουδές εκεί επηρέασαν την επαγγελματική σας σταδιοδρομία;***

Είναι πραγματικά αξιοθαύμαστο τα πόσα κοινά στοιχεία έχουν η Ελληνική και η Βουλγαρική παραδοσιακή μουσική. Μην ξεχνάμε ότι στην γείτονα χώρα ανθεί η **Ορθοδοξία**. Η εκκλησιαστική – βυζαντινή μουσική μάς ενώνει όπως προ είπατε από αρχαιοτάτων χρόνων, κάτι το οποίο συνέβαλε και βοήθησε αρκετά στην ενσωμάτωσή μου στην νέα μουσική πραγματικότητα, την οποία καλέστηκα να αντιμετωπίσω εκείνη την χρονική περίοδο. Η πανεπιστημιακή μου κατάρτιση ξεκίνησε στην ανώτατη μουσική ακαδημία της Φιλιππούπολης. Μια επιλογή πλήρως συνειδητοποιημένη λόγω του διεθνούς κύρους του εν λόγω πανεπιστημιακού ιδρύματος στον τομέα της μουσικής παιδαγωγικής. Ακόμα και σήμερα, από την όποια πορεία μου στο χώρο, ευγνωμονώ τους καθηγητές μου, αλλά πάνω από όλα τους γονείς μου που μου έδωσαν αυτή την ευκαιρία να φοιτήσω στην ακαδημία και να εντρυφήσω πάνω σε μια ειδικότητα με αστείρευτο ενδιαφέρων.

-

Πόσο έχει εξελιχθεί η μουσικοπαιδαγωγική σήμερα σε σχέση με το χθες;

Η επιστήμη της μουσικής παιδαγωγικής είναι η ειδικότητα των μουσικών – καλλιτεχνών να εξελίσσονται σε δάσκαλους της τέχνης των ήχων, δηλαδή να αποκτήσουν την ικανότητα γνωστικής μεταλαμπάδευσης του αντικειμένου. Αυτό αφορά όλο το ηλικιακό φάσμα, ανεξαρτήτου δεξιοτήτων, μαθησιακών ιδιαιτεροτήτων ή ακόμα θα μπορούσαμε να πούμε ικανοτήτων δεδομένου το ότι όλοι ανεξαιρέτως μπορούν να ασχοληθούν με την μουσική. **Η τέχνη της μουσικής παιδαγωγικής έχει κατά πολύ εξελιχθεί στην πορεία των χρόνων, μάλιστα, κατά την προσωπική μου άποψη, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως νέος αναπτυσσόμενος τομέας της μουσικής**. Χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι μεγάλοι δάσκαλοι – μουσικοί όπως ο Carl Orff, Zoltan Kodaly, Emil Dalcroze, Shinichi Suzuki κ.α. που μίλησαν για τον μουσικό ως εκπαιδευτικό και δημιουργήσαν τα πολύ γνωστά μουσικά παιδαγωγικά συστήματα έζησαν και έδρασαν τον 20ο αιώνα, όχι πολύ μακριά από εμάς σήμερα. Παρακολουθώντας στενά την μουσική εξέλιξη και φυσικά την παιδαγωγική της πορεία ,αναμένουμε το τι νέο, τι πρωτότυπο μας επιφυλάσσει το μέλλον.

- ***Πώς η μουσική συμβάλλει στην αύξηση της νοημοσύνης;***

Ο **Πλάτων είχε πει ότι η μουσική είναι η ψυχή του σύμπαντος**, **η οποία δίνει φτερά στο νου**. Ο Αριστοτέλης ταυτίζεται με την άποψη του Πλάτωνα ότι η μουσική συντελεί στην ηθική τελείωση του ανθρώπου. Από αρχαιοτάτων χρόνων μπορούμε να διακρίνουμε μέσα από τα αντίστοιχα συγγράμματα ότι απασχολούσε έντονα το ερώτημα σχετικά με την επίδραση της μουσικής στο νου του ανθρώπου. Στις μέρες μας γνωρίζουμε ότι η **νευρομουσικολογία** αποτελεί την επιστήμη που επικεντρώνετε στην έρευνα των εξελικτικών νευρωνικών βάσεων της μουσικής εμπειρίας, της σκέψης και της πράξης. Μέσα από ανάλογες έρευνες, χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε τους Shuppert , Piaget, Moog , Shelter, αποδείχθηκε ότι ακούγοντας, ονομάζοντας ή συγκρίνοντας μουσικές μελωδίες, ενεργοποιούνται περιοχές του εγκέφαλου οι οποίες συνδέονται άμεσα με τις γνωστικές λειτουργείες, όπως την μνήμη, την προσοχή, την σκέψη, την κρίση. **Σημαντικό ρόλο βέβαια στην νοητική εξέλιξη διαδραματίζει η ηλικία έναρξης της μουσικής διδασκαλίας αλλά και ο τύπος εκπαίδευσης** που

επιλέγετε.

- ***Ποια είναι η ψυχοθεραπευτική αξία της μουσικής και ειδικά της Βυζαντινής;***

Οι μύθοι γύρω από τις θεραπευτικές ιδιότητες της μουσικής εμφανίζονται χιλιάδες χρόνια πριν και παρουσιάζουν κοινά στοιχεία σε όλους τους αρχαίους πολιτισμούς. Εκτός από την αρχαία Ελλάδα που από πολλούς μελετητές θεωρείτε η μητέρα της μουσικοθεραπείας, στη **χριστιανική θρησκεία η μουσική συνοδεύει την ικεσία και τονώνει την πίστη στην εύνοια του Θεού.** Η τέχνη των ήχων μπορεί να είναι επωφελής για τον οποιονδήποτε, τόσο για τους ανθρώπους που έχουν σωματικά, συναισθηματικά, κοινωνικά ή μαθησιακά προβλήματα, όσο και για εκείνους που είναι υγιείς και χρειάζονται τη μουσική για να χαλαρώσουν, να μειώσουν το άγχος, να βελτιώσουν την διάθεσή τους. Στην μουσική δεν υπάρχουν δυνητικά επιβλαβείς ή τοξικές επιδράσεις και μέσω των ειδικών οι άνθρωποι κατευθύνονται ολοένα και περισσότερο στους στόχους τους, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης της επικοινωνίας των κινητικών δεξιοτήτων. Οι ασθενείς μπορούν επίσης να διαχειριστούν το αίσθημα του πόνου σωματικού και ψυχικού.

Ιδιαίτερη μνεία οφείλουμε εδώ να κάνουμε στην **βυζαντινή μουσική, η οποία δρα καταλυτικά στην ψυχική και σωματική μας ανάταση προς στο Θείο, στο υπέρτατο**! Μέσω των εξαίσιων ψαλμών της Θείας ευχαριστίας, που πραγματικά, εάν ασχοληθεί εκτενώς κανείς με το λεκτικό αλλά και μουσικό τους νόημα, μπορεί να κατευθυνθεί ευκολότερα στην Ένωση με τον Δημιουργό. Η μουσική με αυτή την μορφή της λειτουργεί **ως το καλύτερο γιατρικό σώματος και πνεύματος**.

- ***Γιατί είναι σημαντική η μουσική στη θρησκεία; Ποιες ανάγκες καλύπτει η εκκλησιαστική μουσική;***

Η βυζαντινή μουσική αποτελεί, όπως πολύ καλά γνωρίζουμε όλοι, αναπόσπαστο μέρος μέρος της Θείας Λατρείας. Είναι μέσο έκφρασης σκέψεων, συναισθημάτων, παρακλήσεων, ευχαριστιών προς τον Χριστό μας. Η θέρμη της ψυχής να συναντήσει το Ζωοδότη Κύριό μας, οδηγείτε σε μεγάλο βαθμό από την μουσική με την οποία πλαισιώνονται τα Μυστήρια της Εκκλησίας. Αυτός είναι ο πολύπλευρος σκοπός της εκκλησιαστικής μουσικής, η **ψυχική κατάνυξη, η πνευματική και σωματική ανύψωση!**

- ***Πώς επηρεάζει σήμερα η εκκλησιαστική μουσική την σύγχρονη μουσική;***

Γνωρίζουμε μέσα από ιστορικές πηγές και μελέτες ότι η πορεία της μουσικής στο χρόνο υφίσταται χιλιάδες χρόνια. Εάν ανατρέξουμε προς τα πίσω θα δούμε μουσικά την αλληλουχία όλων των εποχών της τέχνης. **Η Τέχνη της εκκλησιαστικής μας μουσικής ξεκίνησε με την ανάγκη των πρώτων Χριστιανών να εκφράσουν μέσα από την Θεία Ευχαριστία την Αγάπη τους προς τον Ζωοδότη Χριστό μας.** Βασικό μέσο έκφρασης συναισθημάτων δεν θα μπορούσε να είναι άλλο από την μουσική. Μια μουσική η οποία ακολουθούσε διαρκώς τις ανάγκες των ανθρώπων, όπως κοινωνικές, πολιτιστικές, υλιστικές κ.α.

Φτάσαμε στις μέρες μας να έχουμε δυνατά όπλα, το διαδίκτυο, την τεχνολογία, τα οποία έχουν επηρεάσει ουσιαστικά κάθε μορφής τέχνη. Δεν αποτελεί εξαίρεση η μουσική τέχνη, η οποία μας έχει δώσει, μέσω των νέων μορφών προσέγγισης του ήχου, εκπληκτικά δημιουργήματα (μπορείτε να ανατρέξετε σχετικά). Οι στέρεες βάσεις που έδωσαν μεγάλοι μουσικοί και υμνογράφοι, όπως πχ ο **Ιωάννης ο Δαμασκηνός, η Κασσιανή Μοναχή, ο Ιωάννης Κουκουζέλης κ.α.,** στην

πορεία των αιώνων έχουν αφήσει κατά μεγάλο βαθμό ανεπηρέαστη την εκκλησιαστική μας μουσική. Μπορούμε εμφανώς, όμως, να διακρίνουμε, να δούμε πόσο έχει εισχωρήσει στις νέες συνθέσεις, νέες μουσικές τάσεις η εκκλησιαστική μουσική αρκεί να ανατρέξουμε σε ανάλογες πηγές. Θα ανακαλύψουμε πραγματικά ότι **η βυζαντινή μουσική λειτουργεί ως δοχείο έμπνευσης παρεμφερών ειδών μουσικής**.

- ***Ποια είναι η γνώμη σας για τις τάσεις της μουσικής σήμερα και τα πρότυπα που προβάλλουν;***

Καθώς ταα πάντα, όπως προ είπαμε, στην πορεία του χρόνου εξελίσσονται διαρκώς έτσι εξελίσσεται και η μουσική, μια ιδέα, ένας σκοπός, ένας στόχος για πολλούς ανθρώπους κάθε ηλικίας. Πολλοί από εμάς έχουμε αυτοσκοπό την ομοιότητά μας με καλλιτέχνες και, να μην το κρύψουμε, κάποιες φορές μπορεί να είμαστε επιρρεπείς σε τάσεις που προβάλουν θετικά ή αρνητικά. Φαινόμενο ιδιαίτερα έντονο στις μικρότερες και νεαρές ηλικίες. Επιθυμία μου, όμως, είναι να εστιάσουμε στην φωτεινή πλευρά της ζωής. Επιλογή του καθενός μας, των γονιών, των δασκάλων να κατευθυνθούμε και να κατευθύνουμε ~ σωστά ~. **Ας έχουμε ως παράδειγμά μας το λόγο του Αγίου Παϊσίου, ας γίνουμε οι μέλισσες που πηγαίνουν στα όμορφα λουλούδια**.

- ***Στην εκπομπή Καλλιτεχνήματα που προβάλλεται στην τηλεόραση της Πεμπτουσίας, κατά καιρούς φιλοξενείτε και πολλά παιδιά. Τι αποκομίζετε από τους μικρούς σας καλεσμένους;***

Πραγματικά από πού να ξεκινήσω!!!! Την τηλεόραση της Πεμπτουσίας την γνώρισα μέσα από την προσέγγιση της αγαπημένης και εξαίρετης υμνωδού κ. **Καρατζή Νεκταρίας**, όπου με κάλεσε στην εκπομπή της **Μελίσματα και Μύθοι**. Διέκρινα την συνεργατικότητα, το ήθος, τον επαγγελματισμό των ανθρώπων που πλαισίωσαν εκείνο το γύρισμα, αξέχαστη εμπειρία και για εμένα και για τα παιδιά που είχα μαζί μου. Έτσι μου γεννήθηκε η ιδέα για την παρουσίαση μιας αντίστοιχης **παιδικής εκπομπής τέχνης**. Προσέγγισα ηλεκτρονικά τον οργανισμό και σε πολύ σύντομο χρόνο η διευθύντρια κ. Γιαχνάκη Μαρία με την προοδευτική ματιά της, κάτι που πάντα την διακρίνει, μαζί με όλο το εξαίσιο επιτελείο της, έδωσαν το πράσινο φως στα Καλλιτεχνήματα, μια εκπομπή για παιδιά και νέους που αναδεικνύει κάθε μορφής τέχνη.

Πολύ συχνά έχουμε μαζί μας μικρούς αλλά και μεγαλύτερους φίλους. Σκοπός μας είναι να δουν όσοι μας παρακολουθούν ότι όσα βλέπουν είναι οι ~αληθινές ~στιγμές μας!!! Φτιάχνουμε, παίζουμε, δημιουργούμε, γράφουμε, τραγουδάμε, κατασκευάζουμε και τόσα άλλα, όσες μορφές έχει η τέχνη!!! Οι μικροί μου καλεσμένοι.....μικροί μόνο ηλικιακά θα μπορούσα εν πλήρει ειλικρινεία να πω. Μέσα από τα μάτια τους, τις συμπεριφορές τους μπορεί κανείς να διακρίνει την πραγματική έννοια του **αλτρουισμού, της φιλίας, της αγάπης**. Ας κοιτάξουμε τα παιδιά, αυτά τα ανοιχτά βιβλία, αυτά τα μικρά λουλούδια για τα οποία η τέχνη μπορεί να τα τροφοδοτήσει με εμπειρίες ζωής. Εμείς στα Καλλιτεχνήματα συνηθίζουμε να λέμε μια φράση του Άγγλου επιστήμονα J. Lubbock: "**Όπως ο ήλιος δίνει χρώμα στα λουλούδια, έτσι και η τέχνη δίνει χρώμα στη ζωή μας**".

- ***Έχετε γράψει αρκετά παιδικά βιβλία, όπως το "Παιδικά Οργανοποιήματα" (εκδόσεις Cambia), "Η τέχνη του παιδαγωγού πιανίστα" και β΄ έκδοση αναθεωρημένη (εκδόσεις Καλλιτεχνήματα), "Φτιάχνω μουσική στο πι και φι" (εκδόσεις Καλλιτεχνήματα). Μιλήστε μας για το συγγραφικό σας έργο και από πού εμπνέεστε για τη συγγραφή αυτών των βιβλίων.***

Απόρροια της εκπαιδευτικής μου πορείας ως μουσικός υπήρξε **ένα συνονθύλευμα εμπειριών**

, το οποίο θέλησα στην πορεία των χρόνων να εκφράσω μέσω του γραπτού λόγου. Έτσι σταδιακά ξεκίνησε η δημιουργία μιας σειράς πέντε, για την ώρα, βιβλίων με γενικό θέμα την παιδαγωγική της μουσικής. Κάποια από τα βιβλία απευθύνονται σε παιδιά και αντίστοιχα δυο από αυτά σε φοιτητές, σπουδαστές, δασκάλους μουσικής. Χαρά μου εάν κάποιος κερδίσει από την όλη μου προσπάθεια!

Σας ευχαριστώ θερμά για την όμορφη αυτή ευκαιρία, εύχομαι από καρδιάς κάθε ευλογία και έμπνευση στο έργο σας!!

Βιογραφικό

Η Μαρία Μιχαλοπούλου ίδρυσε τη μουσική εκδοτική εταιρεία «Καλλιτεχνήματα» (2012) και είναι καθηγήτρια πιάνου, μαέστρος, μουσικοπαιδαγωγός και συγγραφέας μουσικοπαιδαγωγικών βιβλίων.

Σπούδασε στην Academy of Music, Dance and Fine Arts – **Plovdiv (Φιλιππούπολη) της Βουλγαρίας** με ειδικότητα στη μουσική παιδαγωγική. Είναι πτυχιούχος αρμονίας, αντίστιξης, φυγής καθώς και διπλωματούχος πιάνου έχοντας ως καθηγητές τούς: Eleonora Osvepian, George Ganev, Aline Artignan, Halleker, Borislava Taneva, Alain Leferre, John Rutter, Eric Whitacre, Elena Kassarova, Penka Mynceva, Δημήτριο Κανάρη, Κωνσταντίνο Πατσαντζόπουλο. Κατέχει δίπλωμα διδασκαλίας-διεύθυνσης χορωδίας με καθηγητή τον κ Μπουζάνη Δημήτρη. Μετεκπαιδεύτηκε στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών στα προγράμματα μουσικοκινητικής αγωγής και ιστορίας της φιλοσοφίας και φιλοσοφίας της επιστήμης. Τελειόφοιτη σπουδάστρια μονωδίας στην τάξη της κ Σόνιας Θεοδωρίδου.

Εργάστηκε ως μουσικός και υπεύθυνη του τμήματος εκμάθησης μουσικών οργάνων στο δημοτικό σχολείο της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς (2000–2007).

Έχει συμμετάσχει σε εκπομπές παραδοσιακής μουσικής και σε παιδικές εκπομπές της κρατικής τηλεόρασης.

Από το 2012 έχει τη μόνιμη στήλη «Μουσικοπροτάσεις» στο περιοδικό «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο». Είναι συνεργάτης του «London College of Music Examinations» καθώς και των εκδόσεων «Cambia». Από το 2013 είναι συνεργάτης των I.E.K. Όμηρος και Ξυνή. Από το 2022 συνεργάζεται με το Ελληνικό Λαϊκό Πανεπιστήμιο τμήμα Μουσικής Εκπαίδευσης.

Είναι μέλος στα:

· Ε.Ε.Μ.Ε. (Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση)
· I.S.M.E. (Διεθνής Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση)
· Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε. (Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης)
· ΠΑ.Σ.ΔΙΕ.Χ.Ο.Σ. (Πανελλήνιος Σύλλογος Διευθυντών Χορωδιακών & Οργανικών)
· Π.Ε.ΔΙ.ΧΟ. (Πανελλήνια Ένωση Διευθυντών Χορωδιών)
· Ένωση Χορωδιών Ελλάδος
· Σύλλογο Φίλων της Εθνικής Μουσικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος
· ΕΛ.ΕΠ.Ε.Π.Α. (Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Προσχολικής Αγωγής)
· Στέγη Ελληνικών Χορωδιών
· Διεθνή Οργανισμό Χορωδιών «Interkultur»
Ενεργό μέλος του Συλλόγου Φίλων Μάνος Χατζιδάκις

Συμμετάσχει ως εισηγήτρια σε πλήθος συνεδρίων και σεμιναρίων με γενικό θέμα την Παιδαγωγική της Μουσικής. Ανάλογες εργασίες και άρθρα έχουν δημοσιευτεί σε ελληνικά και ξένα παιδαγωγικά sites και περιοδικά.

Έχει διακριθεί ως μαέστρος και έχει βραβευτεί για την προσφορά της στη μουσική εκπαίδευση. Τα τμήματα χορωδιών «Καλλιτεχνήματα» (προ-παιδικό, παιδικό, ενηλίκων) έχουν συμμετάσχει και διακριθεί σε διεθνείς διαγωνισμούς και δράσεις εντός και εκτός Ελλάδας.

Επίσης, έχει συνεργαστεί με σημαντικά ονόματα του καλλιτεχνικού χώρου (Δόμνα Σαμίου, Ευανθία Ρεμπούτσικα, Δημήτρης Μπάσης, Γεράσιμος Ανδρεάτος, Γρηγόρης Βαλτινός κ.ά.).

Από το Σεπτέμβριο του 2022 επιμελείται και παρουσιάζει την παιδική τηλεοπτική εκπομπή ~Καλλιτεχνήματα~ στο Pemptousia Tv.

Συγγραφικό έργο:

Παιδικά Οργανοποιήματα (εκδόσεις Cambia),
Τραγούδια Τραγουδάκια Παιχνίδια Παιχνιδάκια (εκδόσεις Cambia)
Η τέχνη του παιδαγωγού πιανίστα και β΄ έκδοση αναθεωρημένη (εκδόσεις Καλλιτεχνήματα)
Φτιάχνω μουσική στο πι και φι (εκδόσεις Καλλιτεχνήματα)
Παιδαγωγική Προσέγγιση της Διδασκαλίας της Μουσικής – Μουσικοκινητική Αγωγή – Θεωρία και Πράξη (εκδόσεις Καλλιτεχνήματα).